

تورلۇق يۈزدى

تۈرك اومياقلارنىڭ ئاسرافكارى ئابلىم مېمورە

جلد : ۱ — ۲۱

مارت ۱۹۲۸
اون يىلدىن بېرى

صافى : ۳ — ۱۹۷

چین و هندستان کی مملکتلر خارجی ضربہ لردن
مصون قالمش ایسه ده، تشکیلاتک بوزوقلنی بوراده دخی
تأثیرلرینی بدرجه یه قادیار کوستر مشدر. بوزوقلنی حیات
منبعلرینی قوروش، انسان کتله لرینی عادتا تصلب ایتمش
ماده لر حاله صوقشدر .

« هند دورغونلنی » ، « چین اووشوقلنی »
السنه ناسده ضروب امثال صیره سنه کچمشدر .
فرانسزجه « شنو آزه ری » « chinoiserie » اوافق تفک
مراسم و آیینلره صایلانهرق اساسی تفرعانه فدا ایتک
وبر نقطه ده توقف ایده رک ایلری کری حرکت
ایتمک دیمکدر .

هندستان و چین حیاتلرینک صفت میزه سی ؛
توقف و دورغونلقدرد . فی الحقیقه طبیعتده مطلق
توقف یوقدر . بوتون کائنات دائمی بر حرکتده در .
چین و هندستان ده بالطبع تماماً دورمش و توقف
ایتمش دکلدیلر ، بعض حرکات و جریانلر واقع
اولمشدر . فقط بو حرکت و جریانلر او درجه حس
ایدلر و کورونمز لره ، حیات دورمش ، تجمه ایتمش
کبی کوزو کور . . . بومملکتلرک حیاتلری یوزلرجه
عصردن بری یعنی تا صوک زمانلرده آوروپادن
کلن عواملک تأثیرلری ایله واقع اولان حرکتانه قادیار
بر نقطه ده تجمه ایتمش کبی کورونیورلردی . حیات
عینی دائره ایچنده عینی شکلی ایله عینی جریانی
تعقیب ایدوب عصردن عصره ، نسلدن نسله انتقال
ایدوب کیدردی . مشهور « موریس قارویه »
چینک شو دورغونلغنی آئیده کی وجیز سطرلریله
تعریف ایدیور : « چینک دورغونلنی عمومک
آکلادینی کی ، یعنی هر شیئک اولدینی کی قالدینی
معناسنده دکلدرد . بالعکس چین یوکسک مدنییتی
عنودانه و مصرانه بر سی ایله استحصال ایلمش
و چین دولتی یک مهم و صارصینتیلی دورلر کچر مشدر .
فقط چینیلرک دورغونلقلری بر کره آله ایتمش اولدولری
مؤسسه لره صاپلانوب قالمالردن و حیاتلرینک آلمش

اولدینی شکلره باغلانمش اولمالردن عبارتدر .
آره لرنده واقع اولان بوتون تحوللرایشته بومؤسسهرک
وبو شکلرک تبدلندن عبارتدر . بوتونلرک مقدس عد
اولونان حدودی خارجنه چیقیلماز . تماماً یکی اولان
هیچ برشی قبول ایدلر . ایستر بویکیلک خارجدن
کلسین ، ایستر کندی حیاتی منبعلرندن آلمش
بولونسون . چینیلر دائماً چوجوق کبی اولمشدر .
چوجوق دوغمش لر ، چوجوق اختیارلامشدر .
شوبله که : انودج ، ملی افسانه نک قهرمانی اولان
و آق صقال دوغمش بر لاورتسه در ؟ » [۱]

هندستانه کلنجه : بومملکت حقیقتده ده اعصابی ،
داها دالغلی بر تاریخ کچر مشدر . مع مافیه بوراده
دخی حیات عصرلردنبری تجمه ایدوب توقفه اوغرا .
مشدر . مشهور مورخ « وه بهر » دییورکه : « اسکندر
کبیر زمانندنبری هندولر عینی عادتلره ، عینی خرافاته ،
عینی اعتقادلره ، قاست اصوللرینه ، تناسخ مذهبنه ،
خلاصه ملتک بوتون درونی و معنوی قوتلرینی فلجه
اوغراتان نظریه لره و مؤسسهره صاپلانوب قالمشدر .
بر چوق فاتحلرلرنجیرلرینی هندستانک بوینی اوزرینه وضع
ایتدیلر . بر چوق عسکری استیلالر بوزنکین و بدبخت
مملکتی قان ایله بویادی . لاکن هندک اسکی حیات اساسلری
بوتون بوسارصینتیلره مقاومت ابدی ، بوتون بوفیرطنه لری
کچیردی و هند حیاتی ده کیشیدیرمک ایچون واقع
اولان بوتون تجربه لر نتیجه سزقالدی . » [۲]

بز بوانجماد ایتمش اولان اسکی نظریه لرک
و اعتقادلرک تأثیرینی بالذات کوره رک حیرت ایتدک .
مالطه ده بولوندیغمز زمان بزمله برابر انکایزلر
طرفندن هندستاندن کتیرلمش و حبس ایدلمش
بر هندلی واردی . بوزوالی ماده برباد بر حاله
ایدی . لاکن صبر و تحملنه مفتون اولماق قابل

[۱] Moritz Carrier « L'art et ses rapports avec le développement de la culture generale

[۲] Weber L'histoire generale

بویله بر ملتک ایچنده وحدت ناصل تگون ایدر ؟
وطن و ملیت مفهوملری ناصل برله شیر ؟ « دییه سوردم :
کنج هندلی درحال و حرارتله :

« خاییر ! خاییر ! افندم ! بوقاست اصوله
دوقوناملیدر ! هندولری محافظه ایدن او اصول
اولمشدر . « دییه جواب ویردی .

ایشته عنعنوی اصولار ، اعتقادلر آلتنده ازیله رک
حیات منبعلری انجماد ایتش ، فعالیت مرکزلی
فایحه اوغرامش و اوچیوزاون بش میلیون نفوسی حاوی
اولان بوملتک قرق میلیون انکلیزک تھکی و تسلطی آلتنده
بولونمسی پک طبیعی دکلیدر ؟

بو صورتله اک اسکی شرق مدنی مرکزلی
یوقاریده تعداد ایتدیگمز عواملک تأثیری ایله یاناما
عو اوله رق صحنه حیاندن غائب اولملردر . و یا خود
منابع حیاتیهلری قوروتیلار ق اوپوشوق و مفلوج
برحاله کلشلردر .

مع مافیہ بوتون بونقصانلره رغماً بقریت ایلک
مدنی عواملی بومرکزله مدیوندر . بونلرک ایلک
مدنیت جیرهلری اولملری باشلی باشنه مهم و قیمتدار
بر حادثه در . اونلرک قورومش اوله قلی اساسلر
اوزرینه درکه ، بقریت یورویه یورویه بوکونکی حالی
بولمشدر . شیمدی کوره جکمز وجهله یونانستان و صوکره
روما بو شرق مدنیتلرینک بر چوق عناصر و عواملنی
القباس ایدرک بوکونکی محتمم مدنیت اساسلرینی قورومه
موفق اولملردر .

شوایلک شرق مدنیتلرینک بقریت اوزرنده کی
تأثیرلرندن بحث ایدرکن باشده مذکور مرکزلیک
بوتون جهانشمول دینلرک مهدی اوله قلی قید
ایتمه لیدر . بوددا ، براهما ، قونفوجیوس ، زردشت ،
خرستیان ، اسلام دینلری هب بورالده دوغوب طاله
انتشار ایتمشدر . بو تاریخ عمومینک اک مهم برحادثه سیدر .
بوکون بیله مدنی بقریتک مان کافه سی بومرکزله نشوونا
بولان دینلرک معتقدیدرلر . بوکونکی بقریت حیانتک
اک یوکسک ، اک مقدس و عالی قسمی بورالده تگون
ایتمش اولان اساسلر اوزرینه تنظیم ایتکده در .
هر کون یوزینی بومرکزله دوغوروجه ویردرک روحندن
و قلبندن دوغان اک صمیمی حیاتی اظهار ایله مکده در !
دنیه بیلیرکه ، شرق بشریتک مبدئی اولدینی کبی
روحانی مرجعیدر !

بودینلرک مقدرات بقریه اوزرینه نفادارده برین
تأثیرلر اجرا ایتش اوله قلی رندن و تاریخ عمومینک تعین

دکلدی . هنوز پک کنج اولان بو آدم پوطين برینه
مالطه تک ۵۰ درجه یه وارن یاز موسمندنه آلتنه
هر ناصلسه کچیرمش اولدینی اوزون بوغازلی قالین
لاستیکلر کیوردی . اوزرنده یرتقی باطالونله
برباد بر جاکت واردی . متادیا اوقوردی . باطبع
دقتیزی جلب ایتدی . کنجلیکی رقتیزی موجب
اولدی . تقرب ایتدک . طانیشتجه حیرتمز ده
زیاده لشدی . فرانسزجه یی ، انکلیزجه یی آنا لسانی
قدر مکمل بلیوردی . فرانسز ادبیاتنه ، آوروپاده کی
سیاسی ، ادبی ، فلسفی جریانلره بر متخصص قادار
واقفدی . ضیا کوک آب پک وسائر آرقداشلر
بونکله کوروشمکه و قونوشمغه باشلادق . ایشته
اوزمان برملک دماغاً و ذهناً انجماد ایتسی نه دیمک
نه اولدینی آکلادق . برکون بن کندیسنه دیدم که :

« ایشته تورکلی کوروپورسکز . استقلاللری
ایمچون ناصل چالیشورلر ! ییقلمش ایکن ، وهرشی
آلرندن آلتمشکن ینه مجادله ایدیورلر . سز اوچیوز
اون بش میلیون بر ملتسکز ! بهریکز بر پارچه صو
آتسه کز انکلیزلری صو آلتنده بوغارسکز ! »
هندلی حیرتله یوزیمه باقدی و کولرک :

Mais les turcs ! Vous êtes autre chose .
Nous les indous nous ne pouvons pas !

یعنی : « سز تورکلر ! سز باشقه سیکز !
بز هندولر بویله برایی یاپه مایز . « زوالی
بو سوزلری سویلرکن باقیقی و سیاسی ایله اوقادار
توکل و رضا ، اوقادار تسلیم و چاره سزلک اظهار
ایدیوردی که ، آرتق بن ترجم ایتدم ، سوزیمه دوام
ایتمدم . آکلادم که بوتون مکتسبات علمییه سی ، بوتون
او واسع معلوماتی دماغ و ذهنده مان هیچ بر
تبدل حصوله کتیرمه مشدر . کندیسسی هندستانده
اک یوکسک عد اولونان براهما صنفه منسوبدی
و بو نکله مفتخردی . برکون بن ینه :

« عزیزم سز وطنپرور ، ملتچی سیکز و بو یوزدن
انکلیزلرک آلتده بونجه جور و جفایه تحمل ایدیورسکز !
فقط ناصل اولیورده قاست اصوله صاپلانوب
قالمشکز ! برملتده کی [۲۰۷۵] آیری ، آیری
قاستلر و صنفلر اولسون و بو صنفلر آراسنده غیر قابل
ازاله حائلر بولونسون و مثلاً انکلیزلرک « untouchable »
« غیر قابل تماس » دیدکلی آلی میلیونلق برکتله یی
حائر و باشقه هندولره اون آلتی مترودن زیاده
یاقلاشمه لری ممنوع اولان بر صنف موجود اولسون .

استقامتی خصوصاً نه قادر مهم رول اوینادقلرندن
بجه لزوم وارمیدر ؟

براجا و بوددانك وضع ایتش اولدقلری اساسلر
بوكون دخی بش آلتی یوز میلیونلق برخلقک حیاتی
الک ایجه تفرعاته قادر تنظیم ایتکده در . خرسیتا -
ناتك ظهوری بوتون بر عالمی - غرب عالمی - آلت
اوست ایتدی . بوتون قیمتلی ، مفهوملی زیروزبر
ایله دی . انسانلره یکی مفکوره لوریدی و تا اون یدنچی
عصرک نهایتنه قادر بوتون غربده یکنانه عامل حیات
اولدی دنیلر !

اسلامیتك ظهوری ایسه عالمشمول برانقلابدی .
بوتون آفریقا و آسیای تا اساسندن صارصدی ؛
اسکی مؤسسeler ، اسکی مفهوملر هپ بیلقدی و شرقه
یکی بر حیات بخش ایدرک یکیدن شرق عالمک
ناظمی یاپدی :

ایشته مختصراً و بر قاج کله ایله شرقده دوغان
دینلرک تاریخ بشر اوزرنده کی تأثیری . . فقط
شرقک بشریت اوزرنده کی تأثیری یالکز دیندن
عبارت اولدیفنی ادعا ایتک دوغرو اوله ماز . بویلک
شرق مجیره لری عینی زمانده بر چوق علمی و فنی
معلوماتك مهیدرک ؛ بوکونده بز او معلوماتدن
استفاده ایتکده یز . . پروفور قاره یف دیورک :
« یونانستان بزم ایچون آوروپا مدینتک مهیدی عد
اولونیورسه ده ، یونانلیلر بالذات کندیلری بر چوق
نظری و عملی معلوماتلری شرقه مدیوندرلر . مسئله ک
بوجهتی بالخاصه قیده شایاندر » [۰]

[*] Professeur Kareef : « La Marche
générale de l'histoire universelle

یونانلیلر آسیای صفرانک غرب سواحنه وایتیونیا
جزیره لرینه یرلشدکجه اوراده کندیلرندن اول ساکن
وداها یوکسک مدینتی حائر اقوامله تماسه کلدیلر .
ایشته بواقوامدنرک ، یونانلیلر ایلک مدینت اساسلری
اقتباس ایله دیلر . کرک قرده و کرک جزیره لرده
یرلی اهالی چوقدنبری مصر و فنیکه مدینتلیر جهاز -
لریله مجهز ایدیلر . یونانلیلر بونلردن ابنیه ، البیسه ،
اواشیاسی ، سلاح ، قاب قاجاق ، منسوجات یانما
اوکره ندیلر و کذا پاره کسک و ضرب ایله مک ، طارقی
واولجو اصوللری شرقدن آلدیلر . دهمهم اولان
الف بالرینی بیله فنیکه لیلردن آلدیلر و حرقلرک اسلری
[آلفا ، به تا ، غاما ، دلتا] کی فنیکه لیلرده اولدیفنی
کی محافظه ایله دیلر .

کذا یونانلیلر طبه و آناتومی به عائد ایلک معلوم
ماتلرینی مصرلیلردن آلدیلر . حکمت طبعیه به و معمارانه
عائد ایلک معلوماتلری ده اولنلردن اکتساب ایتدیلر .
خلاصه : یونانلیلر ایلک مدینت اساسلری شرقه
مدیوندرلر . هیچ شبهه یوقدرک ؛ یونانلیلر بواساسلری
بالآخره توسیع و انکشاف ایتدیررک دهالری
سایه سنده داها محتشم ، داها معظم بر مدینت
قوردیلر . ذاتاً مدینت ایلری به دوغرو بویله تکامل
ایدر و پورور . عرقلر و قوملر مدینت ساحه سنده
یکدیگرینه متوارث اولدقلرندن برینسک حصوله کتیردیکی
مدنی ثروتلر دیکرینه انتقال ایدر . اوته کی دهالری
برقات داها توسیع و تکثیر ایدرک اوچنچیسنه دور
ایدر و بویله جه مرور زمانله و مساعی مشترک ایله
بر محصله عمومی حصوله کلیرک کیمسه به خصوصیتی
اوله دن هر ملتک مال مشترکی اولور !!

